

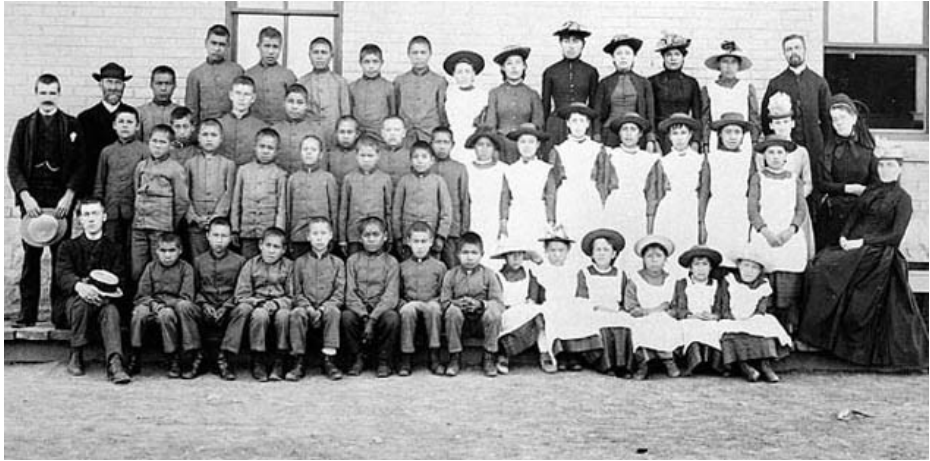
Kültür Kısıkaçı*

Mike Reid

Antropolog, Winnipeg Üniversitesi

Çeviren: Onur Hayırlı

liberal düşünce Yıl 20, Sayı 78, Bahar 2015, s. 155 - 161

Geçenlerde, Hindistan'ın az bilinen orman kabilelerinden üç çocuk yakınlarıdaki bir köye gelerek okula katılmak istediklerini söyledi. Ancak, öğretmenlerin çocukları kabul etmesi kanunla yasaklanmıştı.

Bunun sebebi; Hindistan hükümetinin sıradan halkın bu çocuklarla ya da Andaman Adası'nın Jarawa kabilesi'nin herhangi bir üyesi ile etkileşimini önlemek istemesiydi. Çünkü Devlet yapısı bu insanları 'fiziksel, sosyal ve kül-

* Yazının Orijinali: "Culture in a Cage", *Freeman*, 12 Mart 2013, <http://fee.org/freeman/detail/culture-in-a-cage>

türel olarak' modern dünya ile başedemeyecek 'özgün ve bakir bir toplum' olarak görüyordu.

Okuma-yazma ve matematik öğrenmek isteyen bu Jarawa çocukları ormandaki belirlenmiş bölgelerine -kendi iyilikleri için- geri gönderilmek zorundaydı.

Hindistan'ın bu politikası çift taraflı bir kültürel felaketin bir yönü olarak tüm insanlığı ilgilendiriyordu.

İki durumda da problem, hükümetin kültürümüzü -çocuklarımızı, eğitimimizi, zihinlerimizi- kontrol etme girişimiydi.

Yaklaşık 40.000 yıl önceleri, insanoğlu tam gelişmiş 'kültür' diyebileceğimiz şekilde geliştirdi. Bu hayatı her açıdan kapsayan öğrenilmiş davranışlar sistemiydi. İnsan sanat, din, dil ve teknoloji alanında hızlı bir değişim geçiriyordu. Dünyanın her yerinde atalarımız her türlü çevre koşulu için özel ürünler icat ediyorlardı; silahlar, tekneler, bıçaklar, çekiçler, iğneler, keski ve kancalar.

Binlerce yıldan beri, her toplumda insanoğlunun kültürel akışı, süregelen bir durum içerisinde bulundu. Bizler sürekli olarak bize miras kalan teknikler ve malzemelerle gelişim sağlıyor ve her zaman komşularımızdan yeni fikirler ortaya çıkarmaya çalışıyoruz.

İnsanlığın sahip olduğu bilginin büyük kısmı herhangi güçlü bir yöneticinin yaratmasıyla oluşmamıştır. Aksine, Friedrich Hayek'in ispat ettiği üzere, dil ve para gibi en önemli sosyal icatlar 'insan tasarımı' nın neticesi olamaz. Aksine "kültürel evrim, bireylerin bir parça olarak rol oynadıkları ama asla tam olarak algılayamadıkları bir süreçtir."

Gelenekler Sandığı

Birçok insanın diğer 'kültürleri', -Ukranya, Çin ya da Jarawa olsun farketmez- algılayışı bir biçimde yanlış ve gelenekleri adeta bir sandık dolusu nadide ince porselen, bir Çin seti gibi görüyor. Siz bu seti anne-babanızdan alırsınız ve ta ki onu çocuklarınıza devredene kadar -hiçbir şeyi kırmadan- muhafaza edersiniz.

Ama aslında gelenek biçimleri kültürün iki yüzünden sadece biridir. Diğer yüz ise uyum sağlamaktır.

Kültürünüz sizin doğal, sosyal ve teknolojik çevrenize uyum sağlamanızı sağlar.

Kültür muhafa etmeniz gereken bir sandık değildir. O bir zihinsel ve sosyal malzemeler bütünüdür, en basit günlük sorunlarımıza bile cevap verir:

- * Nasıl yiyecek elde ederim?
- * Diğer insanlara ve onların mülklerine nasıl davranırım?
- * Kutsala yaklaşımım nasıl olur?
- * Cinsel dürtülerimle nasıl başa çıkarım? Bunun sonucu çocuklardan kim sorumludur?
- * Ve bu sorulara çocuklarımın da kendi başlarına cevap bulabilmeleri için nasıl yardım ederim?

Gelenekler, bu türden sorulara verilen güvenilir ve denenmiş cevaplardır. Ve ayrıca sosyal ve psikolojik süreklilik için önemli bir güç oluştururlar. Gelenekler sizin kim olduğunuzu anlamanızda ve diğerleriyle ilişkilerinizde yardımcı olur.

Ancak geleneksel yollar işe yaramadığında veya daha iyi işleyen fikirler ortaya çıktığında, biz insanlar bu yeniliklere vakit kaybetmeden uyum sağlarız.

Şimdi, eğer insanları eski geleneklerini sürdürmeye zorlarsanız ne olur? Burada Jarawa'lı çocukların okula gitmesi yasaklanmıştı. Ve hükümet tarafından yetkili kılınanlar hariç (antropologlar gibi) hiçkimsenin onları ziyaretine izin verilmiyordu.

Hindistan devleti, bu çocukları –okuma yazma ya da matematik öğrenmeye- ailelerinin sağladığı uyum gösterme yöntemleri ile yetinmeleri için zorluyor.

Şundan emin olabilirsiniz ki, bu program yüzünden, bütün bir nesil kendi türlerinin geri kalanı ile uyum sağlama kapasitesinden yoksun olacak. Emin olabilirsiniz ki, modern dünyanın sorunları ile mücadelede 'kültürel olarak hazır' bulunamayacaklar. Kısacası marjinal ve yoksul olacaklarına emin olabilirsiniz.

Ve tabii ki, bu yapılan sadece diğer kesime adaleti sağlayan devlet müdahalesi olacak. 2030'a kadar Jarawa'lar için iyileştirici eğitim programları olacağını tahmin ediyorum.

Devlet, güçlerini kullanmaya karar verdiğinde, alet çantayı geliştirmek için 'kültürel olarak hazır' bulunup bulunmadığını farketmeyecektir, seni kültürel bir yok oluştan kurtarmıyorlar. Aksine seni bir kültürel durağanlığa itiyorlar.

Zorla Kültürleme

Çocukları okuldan uzak kalmaya zorlamak uluslararası kültürel felaketin sadece bir yüzü. Diğer taraftan, dünyanın büyük çoğunluğunun takılıp kaldığı sorun, çocuklarını okula gitmeye zorlama alışkanlığıdır.

Okulları, çocukların eski geleneklerinden uzaklaşmaya zorlaması için kullandığınızda ne olur?

Daha uç bir ifadeyle, onları bu okullara açıkça kendi kültürlerini yok etmek amacıyla zorlarsanız ne olur?

Aslında, bu tam tersine döner, bu çocukların yaşamlarının sosyal ve psikolojik inşasından geri adım atabilirsin. Bir kere daha söylemek gerekirse, büyük bir fakirlik ve marjinalizasyon elde edilir.

Evet! Bir de intiharın yaygınlaşması.

Kanada'da 19. Yüzyıldan 20. Yüzyılın ortalarına doğru yeni hükümetlerinin yönetimi tarafından, çok sayıda aborjin insanın modern dünyada hayatta kalabilecek kadar 'kültürel olarak hazır' bulunmadıklarına inanılıyordu, devlet aborjinlerin çocuklarını mecburi olarak bölgedeki okullara topluyordu. Burada çocuklar 'medenileşecekti'.

Bu çocuklara okuldaki eğitimleri sırasında, İngiliz Hükümeti'nin yüce onuru altındaki dersleri ve pagan ebeveynlerinin utanç verici vahşiliklerinin kabulü ile davranılmıştır. 1896'daki standart eğitim sisteminde 'yüksek ahlaki ve yurtsever özdeyişler' içeren şarkılar dikte edildi ve çocuklar bunu öğrendiler, eski bir öğrencinin de belirttiği gibi, 'eğer yerli olarak kalırsan, sonun cehennem olur'...

Ayrıca çocukların sekiz ya da on aylık okul yılı boyunca (oyun alanında ya da yurttan dahi olsalar), kendi yerli dillerini konuşmaları yasaklanmıştır, sonuçta yaz tatillerinde evlerine döndüklerinde bazen artık kendi büyüklerinin kelimelerini dahi anlamadıklarını farkettiler.

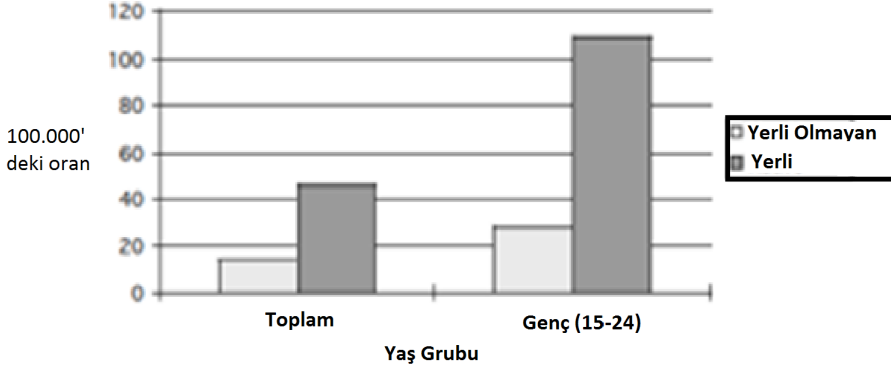
Bunun sonucundaki kültürel bozulma, aile bozulması ve psikolojik travmalar ölçülemeyecek boyuttaydı.

Fakat tüm bu zorla kültürleme teşebbüslerinin bir yönü ve sonucu da aborjin intihar oranlarının her daim yüksek olmasıdır ve bu korkunç gerçek tekrar tekrar araştırılmış ve çalışılmıştır.

Michael Chandler ve Christopher Lalonde, bir Kanada bölgesinde yaptıkları çalışmada aborjin çocuklarının, aborjin kökenli olmayan aynı yaştaki ço-

cuklara göre kendilerini öldürme oranlarının yaklaşık dört kat fazla olduğunu buldular.

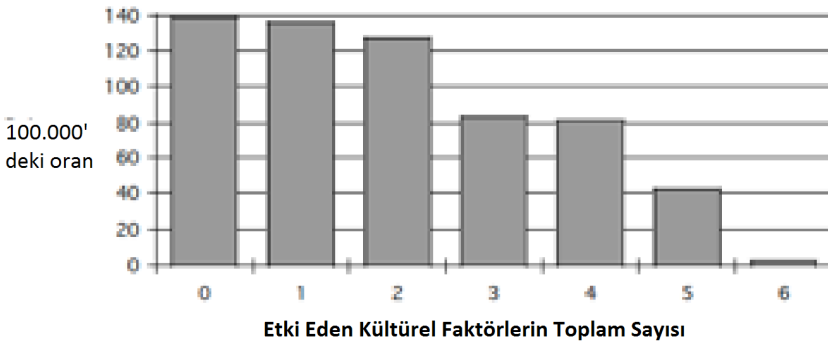
Şekil 1: Britanya Kolumbiyası'nda İntihar Oranları (1987-1992)

Daha da önemlisi, araştırmacılar intihar oranlarının aborjin toplulukları arasında fazlasıyla yüksek oranda olduğunu keşfettiler.

En korkunç intihar oranlarının eğitimde, dilde ve yönetimde en az özerkliğe sahip olan aborjin gruplarında daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır, çıkan sonuç Kanada ortalamasının 5 katıdır. Bu gruplar aşağıdaki Chandler ve Lalonde'nin grafiğinde 0 'kültürel faktörüyle' gösterilmiştir. Oran her 100.000 gençten ortalama 137.5 intihardır.

Şekil 6: Topluluktaki Gençlerin İntihar Oranlarına Etki Eden Faktörlerin Sayısı

Bu tür topluluklarda, gerçekte çocukların batı kültürünün silik bir versiyonunu devlet okullarında öğrenmektense kendi atalarının kültürünü öğrenebilecekleri kaynakları yoktu.

Buna karşın, kendi kültürel özerkliklerini Federasyondan geri alan gruplarda -bağımsız yönetim, bölgesel kontrollü okullar ve yerli dili programları için mücadele ederek özerklik kazanan gruplarda- artan bir şekilde daha az intihar gözlemlendi.

Aslında sıradışı bir şekilde (Chandler ve Lalonde'nın skalasında, 6 'kültürel faktör' ile bu gruplar içinde) hiçbir şekilde intihar yoktu.

İnsanlar kendi çocuklarının geleneksele ya da adaptasyona yönelmesi konusunda karar verecek seçeneğe sahip olduklarında, çocukları da çok daha fazla gelişme gösterecek ve yaşama tutunacaktır.

'Kültürel Olarak Hazır' mısınız?

Bu devlet kültürel kontrol programları, sadece egzotik bölgelerde yerleşmiş koyu tenli insanlarla sınırlı değildir.

Ondokuzuncu yüzyılda klise yönetimindeki Katolik okullarından çocukları uzak tutmak için Protestan öncülerin rehberliğinde, Kuzey Amerika hükümetleri zorunlu eğitimleri geliştirdi. Ayrıca bu okullar Amerikan kıyılarından akın eden esmer etnik göçmenlerin vahşi ordularını, tamamen homojen hükümet yanlısı aşırı milliyetçilere çevirmekte büyük ölçüde başarılı oldu. (Bu durum İrlanda'lı, Ukranya'lı ve İtalyanların nasıl kültürlerinden arındırılıp 'beyaz Amerika' benzeşmesi içine entegre edilmeleri ile aynıdır ve Amerika'daki gelecek nesil göçmenleri derin şekilde endişelendirmektedir.)

Ve kültür savaşları bugün de devam ediyor. Okullardaki bu zorbalık, şu şekilde devam etmektedir: öğretmenler Batı'nın medeniyetini, dinini ve felsefesini derinlemesine incelemek ve sorgulamaktan kati surette kaçınılmadırlar. Bunun yerine öğretmenler uzak diyarlarda yaşayan egzotik toplulukların kıyafetleri, bu kıyafetlerin ne denli komik olduğu ve çok uzun zamandır kültürün çeşitliliği ile ilgili siyasi gerçeklikten uzaklaşılması ile ilgilenen 'sosyal çalışmalar'dan bahsetmek zorundadırlar.

Bu egzotik insanlar, aynı zamanda, batılıların (yıkılması gereken) 'kültürel önyargılar'ına rağmen, (korunması gereken) 'büyüleyici gelenekler'e sahiptirler.

Ama Kültür Bakanlığı senin geleneklerini müzeye ya da toprağa da gömse unutulmaması gereken nokta hükümet yetkililerinin her zaman en iyisini bildiğidir.

Onlar çocuklarımızın nasıl düşüneceği, öğreneceği ve adapte olacağı hakkında herşeye karar verecek kadar bilgedirler. Onlar Jarawa çocuğunun or-

manda kalması gerektiğini bilecek kadar bilgedirler, Eskimo çocuğunun bölge okullarına sürüklenmesi gerektiğini bilecek kadar bilgedirler ve benim ve senin çocuğunun da azizler ya da filozoflar (ya da diğer kültürel kahramanlarınız) yerine kültürel göreceliği bilenlerden öğrenmesi gerektiğini bilecek kadar bilgedirler.

Özgür İnsanlığın Vizyonu

Çocukları okula gitmeye ya da uzak tutmaya zorlayan kapsamlı devlet programlarının yokluğunda, kültürler girişimci bir keşif süreci boyunca gelişirler.

İlk önce, özellikle macera arayan ya da depresif olanlar komşu köyleri ziyaret etmek ve onların çocukları ile birlikte okula gitmek gibi yeni ve riskli birşeyler denerler,

Daha sonra, diğer insanlar oturup taa ki yaptıkları açığa kavuşup işe yarayıp yaramadığını görene kadar bu girişimciyi izlerler (veya kıskançça bakar).

Eğer işe yarıyorsa, herkes bu olaya atılır.

Eğer yaramıyorsa, herkes bu aptala güler ve gelecek neslin çocuklarını bu hataları tekrarlamamaları için uyaracaktır.

Bu basit işlem sayesinde, biz insanlar 40.000 yıllık -tamamen devletin kültürel müdahale programları olmadan- kültürümüzü geliştiriyor ve koruyoruz. Günümüzde, 200 yıllık devlet dikteli kültürel felaketin ardından, eğitimde özerkliğimizi geri almanın ve girişimci köklerimize geri dönmenin zamanı geldi.